

R a a m a t u d

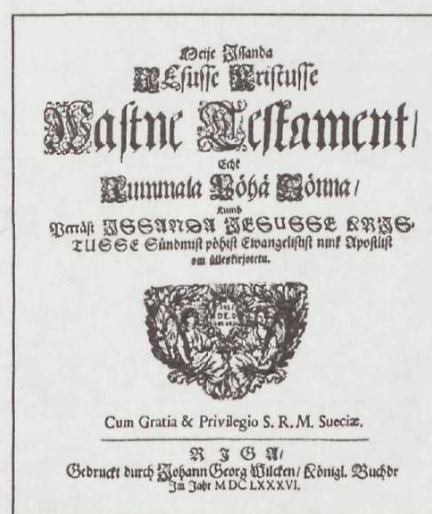
Ilmus „Wastne Testament 1686“

Wastne Testament 1686. Eesti Keele Sihtasutus. Tallinn, 2001. 496 lk

Meie raamatuvaramu on saanud rikkamaks veel ühe Eesti varasema kultuuriloo tipp-teose uustrüki võrra: mihkclipäeval esitleti Kambja kirikus 1686. aastal ilmunud tar-tukeelse „Wastse Testamendi“ faksiimileväl-jaannet. Uustrüki mõtte algatasid professo-rid Mati Hint ja Karl Pajusalu, toimetus- kolleegiumi kuulusid Urmas Sutrop, Mati Hint, Kristiina Ross ja Too- mas Väljataga. Trükisele on lisatud esmatrüki ilmumisaja olusid, vai- muelu, saamislugu, keelepruuki ja asjakohast kirjandust tutvustav brošüür „Wastse Testamendi lugu“, mille on koostanud Jaak Peebo.

„Wastse Testamendi“ ilmumine oli kindlasti suursündmus oma aja vaimuelus ja jääb ikka oluliseks tähiseks Eesti kultuuriloos. Maa- rahvas, eriti lõunaeestlane, võis sellest alates pühakirja tähtsamat osa lugeda oma emakeeles. Vähemalt suurtest raamatutest on see esime- ne, mis on trükitud läbinisti eesti keeles ja mis on määratudki just eestlasest lugejale, mitte enam abivahendiks teistest rahvustest kiriku- õpetajatele. Siin ei ole saksakeelset paralleelteksti, nagu oli olnud va- rasemas eestikeelses usukirjanduses, ning raamatu eessõnagi alusta- vad väljaandjad pöördumisega armsa maamehe poole.

„Wastse Testamendi“ trükiarv oli 1686. aastal 500, millele paari järgneva aasta jooksul lisandus veel 300. Tänapäeval on teada küm- mekonna säilinud eksemplari asukoht, neist mõned välismaal, nii et

asjast huvitatuile oli teos seni päris raskesti kättesaadav. Uustrükk kõrvaldab selle takistuse teadlaste, kõigepealt kirjakeele ajaloo uurijate teelt. „Wastsest Testamendist” on pärast esitrükki ilmunud küll veel üheksateist kordustrükki, kokku umbes 113 000 eksemplari, kuid juba 1727. aasta teine trükk tuli välja redigeeritud kujul.

„Wastne Testament” ilmus pöördelisel ajal eesti kirjakeele arengus. Muutused avaldusid kõige selgemini küll kirjaviisis, kuid puudutasid ka muud, isegi suhtumist kirjakeele alustesse üldse. Siiani oli oldud arvamusel, et ladina keele reeglid on universaalsed ja neid tuleb rakendada noorte kirjakeelte loomisel; harimatut rahvast tuleb õpetada oma keelt õigesti kasutama. Nüüd tekkis osal haritud inimestel uus lähenemisviis: selgema pilguga vaimulikud pidasid õigemaks kirjutada raamatuid rahvale omases keeles.

Ortograafias märkis seda loobumine võõrtähtedest ja mõnest muustki nn Stahli kirjaviisi iseärasusest. Sündis õigekiri, mida XIX sajandil hakati nimetama vanaks kirjaviisiks. Sellekohaste ettepanekutega tuli just 1686. aastal välja Bengt Gottfried Forselius. Lõuna-Eestis leidis reform võrdlemisi kiiresti toetust ja rakendust, Põhja-Eestis seisti muutustele kaua vastu. Adrian Virginus, „Wastse Testamendi” peamine trükkitooja Riias, ei jõudnud enam kõiki uusi seisukohti rakendada ja nii kujutab „Wastse Testamendi” kirjaviis endast üleminekujärku Stahli kirjaviisilt Forseliuse-Hornungi kirjaviisile. Nii selles kui ka kõiges muus on „Wastne Testament” väga oluline verstapost lõunaeestimurdelise kirjakeele arenguteel, suur samm selle küpsuse poole.

Uus väljaanne tähendab usutavasti tõuget „Wastse Testamendi” põhjalikumaks uurimiseks, muutes pääsu algteksti juurde palju hõlpsamaks.

Jaak Peebo